

Tikriniai žodžiai Gabrielės Roy romano *Netikėta laimė* vertime

Regina KVAŠYTĖ,
Genovaitė KAČIUŠKIENĖ
Šiaulių universitetas

Pagrindiniai žodžiai: tikriniai žodžiai, asmenvardžiai, vietovardžiai, prancūzų kalba, lietuvių vertimas.

Gabrielė Roy ir jos romanas *Netikėta laimė*

Gabrielė Roy 1909–1983 – viena iš populiariausių prancūziškai rašiusių dvikalbės (anglų ir prancūzų) Kanados literatūros atstovė, romanų ir novelių autorė, kurios kūrybinė veikla įvertinta gausybe apdovanojimų. Pirmasis Roy romanas *Bonheur d'occasion* (*Netikėta laimė*), parašytas 1945 metais, po dvejų metų – 1947-aisiais – pelnė Prancūzijos literatūros premiją *le prix Femina* (šis romanas tapo pirmuoju svarbiausia Prancūzijos literatūros premija apdovanotu prancūzų kilmės Kanados rašytojo kūrinium) bei prestižinį Kanados literatūros apdovanojimą – Generalgubernatoriaus premiją (*KKKP* 2002, 625). Romano pagrindu 1983 m. pastatytas tokio pat pavadinimo filmas (scenarijaus autorius ir režisierius Klodas Furnjė (Claude Fournier) (*W*). Nors vėliau Roy parašė nemažai romanų, nė vienas iš jų neturėjo tokio pasisekimo, nebuvo tarp skaitytojų įvertintas. Rašytoja ir jos kūriniai gerai žinomi ne tik Kanadoje, bet ir visame pasaulyje¹, o romanas *Netikėta laimė* išverstas į daugybę pasaulio kalbų: anglų, čekų, norvegų, rumunų, rusų, slovakų, švedų, japonų, tarp jų ir į lietuvių kalbą. Tai kol kas vienintelis šios autorės kūrinys lietuviškai. Jį iš prancūzų kalbos išvertė Aldona Adomavičiūtė, o išleistas romanas

¹ Dėmesio vertas faktas, kad Niujorke įkurtas *Gabrielės Roy draugų klubas* (*Société des Amis Gabrielle Roy*), kuriam vadovauja Myrna Delson-Karan. 2000 m. balandžio mėnesį klubo iniciatyva išleistas pirmasis rašytojai skirtas biuletenis, kuriame pateikiamas ir klubo narių sąrašas (*SAGR* 2000). Vėliau ketinta atitinkamą informaciją perkelti ir į internetinę erdvę. Be Kanados ir JAV, Roy klubo narių galima rasti Egipte, Graikijoje, Ispanijoje, Turkijoje, Švedijoje ir kt., taip pat jų yra Latvijoje ir Lietuvoje. Tikėtina, kad šios rašytojos ir jos kūrybos gerbėjų būrys ateityje nemažės. Susidomėjimą rodo ir tai, kad 2008 m. rudėnį Paryžiuje buvo surengtas seminaras, kurio dalyviai įvairiais aspektais nagrinėjo dvejų Kanados autorių kūrybą. Viena iš šių autorių – Roy. Jai buvo skirti net 16 iš 20 pranešimų, kuriuos perskaitė pranešėjai iš 13 šalių. Seminare dalyvavo ir pranešimą skaitė ir šio straipsnio autorės. Pranešimų pagrindu parengtas straipsnių rinkinys bus išleistas Kanadoje (K v a š y t ė, K a č i u š k i e n ė 2009, 187–194).

Lietuvoje du kartus – 1978 m. (leidykla *Vaga*) ir 1994 m. (leidykla *Viktorija*)² (plg. Kanadoje pakartotiniai leidimai yra pasirodę ne kartą, pavyzdžiui, 1967, 1976, 1993 m.).

Tiriamoji medžiaga ir tyrimo tikslai

Kaip pabrėžiama viename Roy kūrybą nagrinėjančiame straipsnyje, romanas *Netikėta laimė*, be kitų aspektų, yra įdomus dar ir tuo, kad čia pateikiamas gana tikslus Kvebeko (prancūziškosios Kanados dalies) geografinis bei kultūrinis vaizdas (W o o l d r i d g e 1994). Iš tiesų, skaitant romaną į akis krinta gausybė čia minimų tikrinių žodžių³: įvairiausių Kanados (ypač Monrealio ir jo apylinkių), taip pat kitų pasaulio vietų ir asmenų vardai. Svarbiausi tyrimo tikslai ir yra: 1) išsiaiškinti, kaip prancūzų kalbos tikriniai žodžiai vartojami⁴ romano lietuviškajame vertime; 2) palyginti lietuvių kalbos formas su originalu ir nustatyti vardyno perteikimo lietuviškai dėsnius. Šių tikslų siekiama naudojant gretinamosios analizės ir aprašomąjį metodus. Tyrimo medžiagą sudaro visas originalo (prancūzų kalba) ir lietuviškojo vertimo vardynas⁵. Iš viso rasti 372 tikrinių žodžių pavartojimo atvejai⁶. Šią imtį originalo kalba sudaro 201 skirtingas tikrinis žodis (83 asmenvardžiai ir 118 vietovardžių) (R o y 1967) ir 171 jų atitikmuo vertime – atitinkamai 53 asmenvardžiai ir 118 vietovardžių (R o y 1994)⁷.

Asmenvardžių ir vietovardžių grupės romane *Netikėta laimė*

Kaip žinoma, tikriniai žodžiai pavadina individualų tikrovės objektą, jį išskiria

² Abu romano leidimai skiriasi labai nežymiai: pastebėta tik redakcinio pobūdžio skirtumų. Tačiau neaišku, ar taisyta vertėjos, ar leidyklos redaktorių. Nepavyko išsiaiškinti ir to fakto, kas leidyklą *Viktorija* paskatino išleisti antrąjį šio romano leidimą, nes šiuo metu tokia leidykla Lietuvoje nebeegzistuoja.

³ Iš lietuvių lingvistinėje literatūroje paplitusių terminų *tikrinis daiktavardis*, *tikrinis žodis*, *tikrinis vardas* straipsnyje vartojamas *tikrinis žodis*, taip pat sinonimiškai kartais pavartojamas terminas *pavadinimas*.

⁴ Kalbant apie tikrinius žodžius verstiniuose kūriniuose turimas omenyje ne jų vertimas, o perteikimas.

⁵ Nors dėl didelės onomastinės medžiagos įvairovės nėra nustatyta universalių klasifikacijos kriterijų (J a k a i t i e n ė 1980, 89–90), vis dėlto pagrindinės tikrinių vardų grupės, išskiriamos grožiniuose tekstuose, yra asmenvardžiai (antroponimai) ir vietovardžiai (toponimai). Asmenvardžiai – tai asmenų pavadinimai, įvairiai (tiesiogiai arba netiesiogiai – iš dalies tai lemia grožinio kūrinio žanras ir autoriaus ketinimai) apibūdinantys jais pavadinamus personažus. Vietovardžiai – tai įvairiausi vietų – valstybių, šalių, gatvių, kalnų, gyvenamosios vietos ir kt. vardai. Tokie tikrinių žodžių pragmatikos tyrimai – tai ir literatūrinės onomastikos objektas, nes jie yra rašytojo stiliaus apraiškos (subjektyvus vaizdavimas to, kas objektyvu) (B o r m a n e 2006, 11–12).

⁶ Romane esama ir simbolinių pavadinimų, kurie taip pat priskirtini tikriniams žodžiams, tačiau jie nebus analizuojami dėl nedidelės straipsnio apimties ir dėl to, kad grožiniuose kūriniuose kalbamieji pavadinimai dažniausiai būna verčiami.

⁷ Lietuviškajame vertime asmenvardžių mažiau, nes originale į šią grupę patenka ir tautybių pavadinimai, kurie prancūzų kalboje vartojami kaip asmenvardžiai.

iš kitų, detalizuoja. Kad būtų suprasta tikrinio žodžio esmė, reikia nustatyti, su kuo pavadintas objektas yra susijęs (J a k a i t i e n è 1980, 87). Lingvistinėje literatūroje asmenvardžių grupei priskiriami vardai, pavardės, pravardės, slapyvardžiai, kurie gali būti individualūs ir grupiniai (Ibid., 89). Romane (tiek originalo kalba, tiek ir jo vertime) dominuoja individualūs asmenis įvardijantys pavadinimai. Išsiskiria tokios pagrindinės jų grupės: veikėjų vardai (*Alfred – Alfredas, Eveline – Evelina, Réséda – Rezedas*), veikėjų pavardės (*Laplante – Laplantas, Philibert – Filiber*), realių istorinių asmenų vardai (*Napoléon Bonaparte – Napoleonas Bonapartas, Jeanne d’Arc – Žana d’Ark, Hitler – Hitleris*), religinių personažų vardai (*Saint-Jean Baptiste – Šventas Jonas Krikštytojas*)⁸. Iš grupinių asmenvardžių galima paminėti dviejų pagrindinių romane veikiančių šeimų pavardes: *les Lacasse – Lakasai, les Létourneau – Leturno*.

Be gausios veikėjų vardų imties, romane rasta daugybė geografinių objektų pavadinimų, t. y. vietovardžių. Išskirtinos tokios jų grupės: šalių pavadinimai (*France – Prancūzija, Italie – Italija*), miestų pavadinimai (*Ottawa – Otava, Toronto – Torontas*) ir Monrealio miesto vietų pavadinimai, kurie savo ruožtu taip pat smulkiau skirstytini pagal pavadinamą objektą: priemiesčiai, kvartalai, apylinkės (*Saint-Henri – Sent Anri, vallée du Richelieu – Rišeljė slėnis*), vandens telkiniai (*rivière Saint-Laurent – Šv. Lauryno upė, canal de Lachine – Lašinas*), gatvės (*rue Sainte-Catherine – Sent Katrinos gatvė*), aikštės (*place Sir-Georges-Etienne-Cartier – Sir Žorž Etjen Kurtjė aikštė*), bažnyčios ir kiti pastatai (*église Saint-Henri – Sent Anri bažnyčia, collège de Saint-Henri – Sent Anri koledžas*).

Bendrosios tikrinių žodžių perteikimo nuostatos

Pagal Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) nutarimus svetimų tikrinių žodžių rašybos klausimu (1997 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 60) Lietuvoje galioja nuostata, kad mokslinėje literatūroje, reklaminiuose, informaciniuose leidiniuose ir specialiuose tekstuose kitų kalbų asmenvardžių pateikiamos autentiškos formos, o labiau paplitę vietovardžiai dažniausiai adaptuojami. „Lotyniško pagrindo alfabetus vartojančių kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai grožiniuose kūriniuose, populiariuose ir vaikams bei jaunimui skirtuose leidiniuose atsižvelgiant į skaitytojų amžių ir išsilavinimą adaptuojami“ (*LKKN* 1998, 67). Nutarimuose aptartos ir konkrečios rašybos normos, kurių vertėtų laikytis ir verčiant grožinius kūrinius. Kitokio pobūdžio tekstuose adaptuotos ir originalios asmenvardžių formos gali būti pateikiamos pagrėčiui (viena iš jų skliaustuose). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad esama tradicinių vardų⁹, kuriuos ir reikėtų vartoti lietuvių kalba, taip pat ir grožinės literatūros kūriniuose.

⁸ Tekste minimas ir vienas gyvūno pavadinimas (zoonimas) – šuns vardas *Pato*.

⁹ Dauguma tradicinių vardų – vietovardžiai, mažesnę jų dalį sudaro asmenvardžiai. „Tai visų pirma krikštavardžiai, atėję iš hebrajų, graikų, lotynų ir kitų kalbų, daugiausia per kalbas tarpininkes ir gavę savitas formas <...>“ (*A m b r a z a s* 2008, 12).

Prancūzų kalbos tikrinių žodžių perteikimas

Perteikiant prancūzų kalbos tikrinius žodžius¹⁰, didžiausią vaidmenį atlieka tariami ir netariami garsai ar tam tikrų garsų junginių tarimo ypatumai. Pavyzdžiui, prancūzų kalboje galiniai priebalsiai *d, t* ar balsis *e* paprastai netariami (*Boisvert – Buaveras, Mont Royal – Mon Rojalis, Octave – Oktavas*). Garsų junginiai *eau* ir *ot* žodžių baigmėse tariami kaip *o* (*Letourneau – Leturno; Maginot – Mažino*), o *ou* – kaip *u* (*Pitou – Pitu*). Prancūzų kalba nuo lietuvių kalbos skiriasi dar ir tuo, kad joje gana dažnai vartojami nosiniai balsiai (pr. *voyelles nasales*), neturintys tikrų lietuvių kalbos ekvivalentų: [ã] – nosinis *a* – žymimas raidžių junginiais *an, am, en, em*, pvz., *Jean – Žanas*. Dar viena prancūzų kalbos (ir ne tik jos!) fonetikos ypatybė – dvigubų priebalsių, arba geminatu, vartojimas. Adaptuojant svetimos kilmės vardus lietuvių kalba, jie degeminuojami (*Charlotte – Šarlotė, Lussille – Liusilė, Emmanuel – Emaniuelis*). Egzistuoja ir kitų šios kalbos garsų tarimo ypatumų, kurie įvairiai derinami ir randami tokiuose pavyzdžiuose: *Philippe – Filipas, Alphonse – Alfonsas; Levesque – Levekas, Claire – Klerė, Hormidas Lachance – Ormidas Lašansas, Boisvert – Buaveras, Poirier – Puarjė, rue Saint Jacques – Sen Žako gatvė* ir kt.¹¹

Asmenvardžių vartosena vertime

1997 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 60 šeštame (*LKKN* 1998, 68–70) ir 2004 m. gegužės 6 d. nutarimo Nr. N-7 (96) antrame skirsnuose (*KK* 2004, 169) apibrėžiamas tikrinių žodžių lietuvinimas. Jų paisoma ir analizuojamame romano *Netikėta laimė* vertime. Adaptuotiems vyriškosios giminės asmenvardžiams, kurie baigiasi priebalsiu, paprastai pridedamos galūnės *-as, -is, -(i)us* ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai: su galūne *-as* (*Sam Latour – Semas Laturas, Alfred – Alfredas, Leon Boisvert – Leonas Buaveras, Jean – Žanas*), su galūne *-is* (*Emmanuel – Emaniuelis, Rockefeller – Rokfeleris*). Prie moterų pavardžių, kurios

¹⁰ Beje, svetimų kalbų, kalbamuoju atveju – prancūzų kalbos, tikrinių žodžių perteikimas rūpi ne tik lietuviams. Artimiausios giminės – latvių – kalbos kalbinei tradicijai būdinga visus svetimos kilmės tikrinius žodžius latvinti, t. y. perrašyti pagal tarimą ir pritaikyti tinkamas galūnes. Šiam darbui palengvinti Latvijoje jau senokai leidžiamos atskiros instrukcijos, tarp jų ir instrukcija dėl prancūzų kalbos tikrinių žodžių perteikimo ir tarimo latvių kalba (*FVĪ* 1963). 2004 m. pasirodė dar vienas prancūzų kalbos tikrinių žodžių perteikimo latvių kalba leidinys, atnaujintas ir suskirstytas pagal prancūzakalbes šalis (*FĪALV* 2004). Lietuvių kalba prieinami tik VLKK nutarimai, kuriuose nėra detalizuotos perteikimo kalbos, o pateikti bendri principai. Pragmatiniu aspektu, tiesa, ne grožinio, o publicistikos stiliaus tekste, šie klausimai yra sulaukę šiek tiek dėmesio, pavyzdžiui, Šiaulių universitete apgintas kursinis darbas (*Ž e m e c k a i t ė* 2005).

¹¹ Daugelis aptartų dėsnų atsispindi adaptuojant lietuvių kalba pagrindinės romano *Netikėta laimė* veikėjos ir jos šeimos narių vardus ir pavardes. Plg. pr. *LACASSE*: priebalsis *c* prieš balsį *a* virsta *k*, priebalsiai *ss* degeminuojami, galūnė *-e* netariama. Moters pavardė lietuviškai adaptuojama kaip *LAKAS* (*Florantina Lakas, Roza Ana Lakas*), vyro pavardė gauna galūnę *-as*: *LAKASAS* (*Azarius Lakasas*), šeimos pavardė daugiskaitos forma – *LAKASAI*.

baigiasi priebalsiu, galūnės nededamos: *la mère Philibert – tetulė Filiber, Anita Latour – Anita Latur*.

Moteriškosios giminės asmenvardžiai, prancūzų kalboje turintys nekirčiuotą galūnę *-e*, remiantis bendrosiomis tikrinių žodžių perteikimo normomis, dažniausiai gauna galūnę *-ė* (*Yvonne – Ivonė, Claire – Klerė, Charlotte – Šarlotė*). Vis dėlto kartais tokie asmenvardžiai vertime būna pateikiami su galūne *-a* (*Yolande – Jolanda, Fernande – Fernanda, Aline – Alina, Eveline – Evelina*). Greičiausiai įtakos yra turėjusios lietuvių kalboje paplitusios atitinkamų vardų formos (plg. *LVKŽ* 1994). Asmenvardžių, kurie baigiasi nekirčiuotais *-a, -ia (-ya)*, žodžio galas nekeičiamas ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai (*Anita Latour – Anita Latur*). Prie asmenvardžių, gale turinčių kirčiuotą balsį, galūnės nededamos (*Jenny – Dženi, Danny – Deni*).

Romane *Netikėta laimė* esama asmenų pavadinimų (ir vardų, ir pavardžių), kurie pavartoti su priedėliais, rodančiais giminystės santykius, visuomeninį statusą arba veiklos pobūdį, profesiją: *oncle Alfred – dėdė Alfredas, Mme Laplante – ponija Laplant, demoiselle Eveline – panelė Evelina, père Laplante – tėvas Laplantas, la mère Philibert – tetulė Filiber, belle-soeur Réséda – brolienė Rezeda, ingénieur Maginot – inžinierius Mažino, maréchal Foch – maršalas Fošas* ir pan.

Pabrėžtina ir tai, kad romano autorė Roy mėgsta vartoti mažybines ir / ar ma-lonines, kitaip tariant, sutrumpintas vardų formas: *Gisèle / Zèle, Yvonne / Vonete, Anita / Nita [Latur], Eugène / Gène / Zène [Lacasse], Emmanuel / Manuell [Létourneau], Alphonse / Ti-Phonse / Phonse [Poirier]* ir kt. Vertime tokius asmenvardžius stengiamasi ir perteikti atitinkamai: *Žizelė / Zelė, Ivonė / Vonetė, Anita / Nita [Latur], Eženas / Ženas / Zenas [Lakasas], Emaniuelis / Maniuelis, Alfonsas / Fonsas / Alfonsas [Puarjė]*. Vis dėlto kartais nerandama visų reikalingų atitikmenų: *Daniel / Nini / Danny [Lacasse] – Danjelis / Deni [Lakasas], Guigitte [L'Estienne] / La Guitte – Gita [Letjen]*.

Dar vienas pastebėtas asmenvardžių vartosenos bruožas: kai kur tekste vietoj įprastų lietuvių kalbai svetimos kilmės vardų formų vartojami ne tradiciniai vardai, o vos viena vardo šaknies raide besiskiriantys jų atitikmenys, pavyzdžiui, *Emaniuelis* (tradicinė šio hebrajiškos kilmės vardo forma – *Emanuelis* (*LVKŽ* 1994, 148), *Florantina* (tradicinis lotyniškos kilmės vardas *Florentina* (*LVKŽ* 1994, 158), *Margerita* (tradicinis sulotynintas graikiškos kilmės vardas *Margarita* (*LVKŽ* 1994, 263)).

Vietovardžių vartosenos vertime

Aptartųjų nutarimų paisoma ir nagrinėjamo romano vertime vartojant vietovardžius. Adaptuotiems vyriškosios giminės vietovardžiams (kaip ir asmenvardžiams) paprastai pridedamos galūnės *-as* arba *-is* (*Saint-Hilaire – Sent Ileras, Saint-Mathias – Sen Matjasas, Westmount – Vestmountas, Montréal – Monrealis, Saint-Charles – Sen Šarlis*) ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai (plg. *Sen Šarlio kyšulys*). Vietovardžių, kurie baigiasi nekirčiuotais *-a, -ia (-ya)*, žodžio galas nekeičiamas ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški

daiktavardžiai (*Hochelega – Ošelega*). Prie vietovardžių, gale turinčių kirčiuotą balsį, galūnės nededamos (*Chambly – Šambli* (fortas), *gare Saint-Henri – Sent Anri geležinkelio stotis*).

Laikantis VLKK nutarimų, nekirčiuota svetimų tikrinių žodžių vyriškosios giminės galūnė *-o* turi būti keičiama lietuviška galūne *-as* (plg. romane vartojamą miesto pavadinimą *Torontas* – originale *Toronto*), tačiau kitas vietovardis – Norvegijos sostinės pavadinimas – tekste neadaptuojamas ir vartojamas taip pat kaip originalo kalba – *Oslo*.

Geografinių objektų pavadinimai lietuviškajame vertime paprastai vartojami su nomenklatūriniu žodžiu (dažnai tai atitinka originalo tekstą, nors gali būti, kad ši informacija kanadiečių (prancūzakalbiui) skaitytojui nepateikiama, nes objektas gerai žinomas), patikslinančiu, apie kokį objektą kalbama, pavyzdžiui, *gatvė, aikštė* (plg. *Sent Katrinos gatvė, Bodueno gatvė, Sir Žorž Etjen Kartjė aikštė*). Pasitaikė atvejų, kai minimas tik pavienis tikrinis žodis, pavyzdžiui, pastebėta, kad be nomenklatūrinio žodžio pavadinimas *Sent Anri* dažniausiai vartojamas priemiesčiui pavadinti. Kitais atvejais lietuviškame tekste pridamas patikslinantis bendrinis žodis, kurio originalo tekste galėjo ir nebūti (plg. *Sent Anri aikštė, Sent Anri bažnyčia, Sent Anri varpinė, Sent Anri koledžas*). Ypač tai svarbu, kai vartojamas tas pats tikrinis žodis.

Struktūriniu aspektu romane vartojamus vietovardžius galima suskirstyti į paprastuosius ir sudėtinius. Dažnai pasitaikantys paprastieji vietovardžiai vertime iš esmės išlieka tradicinių formų ir vienažodžiai, pvz., *Canada – Kanada, Montréal – Monrealis, Ottawa – Otava, Toronto – Torontas*. Sudėtinių vietovardžių perteikimo būdų rasta įvairių. Surinkti pavyzdžiai rodo, kad vertėja Adomavičiūtė, versdama romaną į lietuvių kalbą, prancūzų kalbos tikrinius žodžius stengėsi pakeisti jų lietuviškais atitikmenimis. Nors ir sunku išskirti vieną principą, kuriuo vertėja rėmėsi, atrodo, kad dominuoja tikrinių žodžių lietuvinimas, nors ne visur tai padaryta nuosekliai – kartais bandoma išlaikyti ir jų autentiškas formas. Pastebėta, kad jeigu sudėtinį vietovardį sudaro bendriniai žodžiai, toks vietovardis paprastai yra išverčiamas (*place d'Armes – Ginklų aikštė, rue Workman – Darbininkų gatvė*). Jeigu pažyminio vaidmuo tenka tikriniam žodžiui, jis dažniausiai lietuvinamas, be to, pasikeičia žodžių tvarka junginyje (*vallée du Richelieu – Rišeljė slėnis, rue Atwater – Etvoterio gatvė*). Rečiau būta atvejų, kai dalis vietovardžio išversta, o kita dalis perteikta pagal prancūzų kalbos tarimą (*rue Notre-Dame – Notr Dam gatvė*).

Išvados

Palyginus prancūziškąjį Roy romano *Bonheur d'occasion* 1967 m. leidimą su lietuviškuoju 1994 m. vertimu (vertėja A. Adomavičiūtė) ir išanalizavus jų vardyną (asmenų ir vietų vardus) matyti, kad lietuviškajame vertime vartojama mažiau tikrinių žodžių, nes originale į šią grupę patenka ir 30 tautybių pavadinimai, kurie prancūzų kalboje vartojami kaip asmenvardžiai.

Dauguma tikrinių žodžių vertėjos Adomavičiūtės išversti laikantis VLKK reikalavimų. Neatitikimų bendrosioms tikrinių žodžių vartojimo nuostatomis rasta keletas:

1. Moteriškosios giminės asmenvardžiai, prancūzų kalboje turintys nekirčiuotą galūnę *-e*, kartais būna keičiami ne lietuviškais atitikmenimis su galūne *-ė*, o pateikiami su galūne *-a* (*Yolande – Jolanda, Eveline – Evelina*).

2. Vyriškosios giminės nekirčiuoto galūninio balsio *-o* lietuviški atitikmenys vienais atvejais pateikiami atsižvelgiant į svetimų tikrinių žodžių rašybos taisyklės (*Toronto – Torontas*), kitais – pavadinimas paliekamas originalo kalba (*Oslo*).

3. Sudėtinuose vietovardžiuose tik bendrinius dėmenis turintys pavadinimai išverčiami į lietuvių kalbą (*place d'Armes – Ginklų aikštė, rue Workman – Darbininkų gatvė*), kitų vietovardžių kartais išverčiamas tik bendrinis žodis (*rue Notre Dame – Notr Dam gatvė, place Sir-Georges-Etienne-Cartier – Sir Žorž Etjen Kartjė aikštė*, o kartais net visas pavadinimas paliekamas perteiktas pagal originalo kalbos tarimą (*Ville-Saint-Pierre – Vil Sen Pjeras*) ir pan.

4. Tam tikro vieningumo principo vertėjo laikytis verčiant ir vartojant prancūzų tikrinių vardų dėmenį *Saint*. Romano vertime pastebėti trejopi jo atitikmenys: prieš balsius ir prieš *h* paprastai jis perteikiamas kaip *Sent* (*rue Saint-Ambroise – Sent AmbRoyzo gatvė, Sent AmbRoyzo plentas, Saint-Hilaire – Sent Ileras*), prieš priebalsius – kaip *Sen* (*rue Saint-Jacques – Sen Žako gatvė, Saint-Mathias – Sen Matjastas, Saint-Charles – Sen Šarlis*), o kai kur išverčiamas kaip *Šv.* arba *Šventas* (*rivière Saint-Laurent – Šv. Lauryno upė, la chapelle Saint-Joseph – Švento Juozapo koplytėlė*).

Šaltiniai

R o y 1967 – Gabrielle Roy, *Bonheur d'occasion*, Montréal: Librairie Beauchemin Limite, 347 p.

R o y 1994 – Gabrielė Roy, *Netikėta laimė*, Vilnius: Viktorija, 301 p.

Literatūra

A m b r a z a s 2008 – Vytautas Ambrazas, *Svetimų tikrinių vardų rašymas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

B o r m a n e 2006 – Žanna Bormane, *Antroponīmi literārā teksta tulkojumā (A. Puškina daiļrade latviešu un vācu valodā)*, Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora grāda iegūšanai, Rīga: Latvijas Universitāte.

FĪALV – *Franču īpašvārdu atveide latviešu valodā. Francija. Beļģija. Šveice. Kanāda* (Sast. B. Bankava), Rīga: Zinātne, 2004.

FVĪ – *Franču valodas īpašvārdi* (Sast. L. Ceplītis), Rīga: Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1963.

J a k a i t i e n ė 1980 – Evalda Jakaitienė, *Lietuvių kalbos leksikologija*, Vilnius: Mokslas.

KK – „Dėl VLKK prie LR Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 60 ‘Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos’ pakeitimo“, *Kalbos kultūra 77*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2004.

- KKKP – *Kas kada kieno parašyta*, Pasaulio rašytojų žinynas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- K v a š y t ė, K a č i u š k i e n ė 2009 – Regina Kvašytė, Genovaitė Kačiuškienė, „*Bonheur d’occasion* de Gabrielle Roy: la traduction lituanienne des noms propres“, *L’Écho de nos classiques: Bonheur d’occasion et Two Solitudes en traduction* (sous la direction de Agnès Whitfield), Ottawa: Les Éditions David, 187–194.
- LKKK – „Nutarimas Nr. 60. Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“, *Lietuvių kalbos komisijos nutarimai 1977–1998*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
- LVKŽ – Kazys Kuzavinis, Bronys Savukynas, *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994.
- SAGR – *Société des Amis Gabriele Roy*, Bulletin d’information de la *Société des Amis Gabriele Roy*, Vol. 1, nr. 1, New York, Avril, 2000.
- Ž e m e c k a i t ė 2005 – Simona Žemeckaitė, *Prancūziški tikriniai vardai „Lietuvos rytuė“*, Šiauliai.
- W – Prieiga internete: <[http://fr.wikipedia.org/wiki/Bonheur_d’occasion_\(roman\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Bonheur_d'occasion_(roman))> [žiūrėta 2009 09 06].
- W o l d r i d g e 1994 – Russon Wooldridge, *Lectures-écritures verticales*, prieiga internete: <www.chass.utoronto.ca/~wulftric/.../vertic94/> [žiūrėta 2009 08 19–20].

Regina Kvašytė, Genovaitė Kačiuškienė

Tikriniai žodžiai Gabrielės Roy romano *Netikėta laimė* vertime

S a n t r a u k a

Pagrindiniai žodžiai: *tikriniai žodžiai, asmenvardžiai, vietovardžiai, prancūzų kalba, lietuvių vertimas.*

Straipsnyje analizuojami Kanados rašytojos Gabrielės Roy (Gabrielle Roy) romano *Bonheur d’occasion* (1967 m. leidimas) ir jo lietuviškojo vertimo (1994 m., vertėja Aldona Adomavičiūtė) tikriniai žodžiai – asmenvardžiai ir vietovardžiai. Pagrindiniai šio straipsnio tikslai: 1) išsiaiškinti, kaip prancūzų tikriniai žodžiai vartojami romano *Netikėta laimė* lietuviškajame vertime, 2) palyginti lietuvių kalbos formas su originalu ir nustatyti vardyno perteikimo lietuviškai dėsnius. Šių tikslų siekiama naudojant gretinamosios analizės ir aprašomąjį metodus. Remiantis 372 pavyzdžiais (201 prancūziškajame variante ir 171 – lietuviškajame vertime) daroma išvada, kad dauguma tikrinių žodžių vertėjos Adomavičiūtės yra išversti laikantis dabartinių Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) reikalavimų. Neatitikimų VLKK reikalavimams rasta tik keli. Pavyzdžiui, įvairuoja moteriškosios giminės asmenvardžių, prancūzų kalboje turinčių nekirčiuotą galūnę *-e*, bei vyriškosios giminės nekirčiuoto galūninio balsio *-o* lietuviški atitikmenys, sudėtinių toponimų bei tikrinių žodžių dėmens *Saint* vertimas.

Regina Kvašytė, Genovaitė Kačiuškienė

Proper Names in the Translation of the Novel *Bonheur d'occasion* by Gabrielle Roy

S u m m a r y

Keywords: *proper names, anthroponyms, toponyms, the French language, the Lithuanian translation.*

The article deals with proper names – anthroponyms and toponyms – in the novel *Bonheur d'occasion* (1967 edition) by a Canadian writer Gabrielle Roy and its Lithuanian translation *Netikėta laimė* (1994, translated by Aldona Adomavičiūtė). The main aims of the article are the following: 1) to view the Lithuanian translation of the novel from the point of rendering French proper names, 2) to compare their usage with the original, 3) to set the regularities of rendering them. The aims are to be achieved by employing the comparative analysis and descriptive methods. On the base of 372 examples (201 in the French variant and 171 in the Lithuanian variant), we draw a conclusion that the majority of proper names are translated in accordance with the existing requirements of the Lithuanian Language Commission. Only few cases not corresponding to the requirements were found, e.g. the Lithuanian equivalents of personal names of grammatical feminine gender having a light flexion *-e* in French and of masculine gender having a light flexion *-o* as well as translation of the component “Saint” of the compound proper names vary.

R e g i n a K V A Š Y T Ė

Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedra

Šiaulių universitetas

P. Višinskio g. 38

LT-76352 Šiauliai

[kvasyte@hu.su.lt]

G e n o v a i t ė K A Č I U Š K I E N Ė

Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedra

Šiaulių universitetas

P. Višinskio g. 38

LT-76352 Šiauliai

[geno@splius.lt]